

HELSINGIN KAUPUNGIN TIETOKESKUKSEN

verkkojulkaisu

2003

9

HEIKKI HELIN

Ahdinkoon ajettu Helsinki

Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2002

Verkkójulkaisu

ISSN 1458-5707

ISBN 952-473-056-1

LISÄTIETOJA

Heikki Helin, p. (03) 734 2927

heikki.helin@phnet.fi

Sisällys

1 Tilinpäätösyhteenvedon taustaa

2 Tulorahoituksen riittävyys

3 Verotulot ja verotulotasaus

4 Rahoituslaskelma

5 Tase

5 Konsernitase

6 Valtion toimenpiteet

Kuntien talouteen vaikuttaneet uudistukset
Verotulojen "rytmihäiriö"

7 Yhteenveto

Liitteet

1 Tilinpäätösyhteenvedon taustaa

Tämä on kymmenes Helsingin kaupungin tietokeskuksen sarjoissa julkaistu suurten kaupunkien tilinpäätöstarkastelu. Ensimmäinen tehtiin vuoden 1993 tilinpäätöksistä. Talousarvioyhteenvetoja on laadittu myös 10, ensimmäinen vuoden 1994 talousarvioista.

Tilinpäätösten tarkastelussa on viime vuosina korostunut tarve saada yhteenveto valmiiksi mahdollisimman nopeasti tilinpäätösten valmistumisen jälkeen. Tavanomaisen paperijulkaisun julkaisurytmi johtaa kuitenkin usean viikon viiveeseen. Tämän takia tilinpäätöksistä onkin laadittu pikaisen yleiskuvan antava yhteenveto, joka voidaan tulostaa verkosta. Ensimmäisen kerran verkosta tulostettava tilinpäätösyhteenveto tehtiin kaksi vuotta sitten.

Tämä kuten aikaisemmatkin suurten kaupunkien tilinpäätöksien ja talousarvioiden yhteenvedot on kyseisten kaupunkien talousjohdon ja kirjoittajan tiiviin yhteistyön tulos. Tietojen nopea kokoaminen ja välittäminen vähentää kaupunkien keskinäistä lukujen kyselyä ja päällekkäistä työtä. Kaupungeille on lähetetty tässä julkaisussa olevat kuvat ja taulukot powerpoint -tiedostona, jota ne ovat voineet käyttää tilinpäätöstä esitellessään.

Tarkastelun perustan muodostaa siis kaupunkien kirjoittajalle lähettämät vuoden 2002 tilinpäätöstiedot. Tässä esitetyt tunnusluvut ovat kaupunkien itsensä laskemat. Niitä on muutettu vain eräissä poikkeustapauksissa. Merkittävimmät muutokset on ilmoitettu alaviitteissä. Laskentakaavat ovat Suomen Kuntaliiton tilinpäätösmallin mukaiset.

Julkaisun taulukkojen ja kuvien keskiarvo tarkoittaa 16 suurimman kaupungin ko. tunnusluvun aritmeettista keskiarvoa.

Lahdessa huhtikuun 1. päivänä 2003

Heikki Helin
heikki.helin@phnet.fi

2 Tulorahoituksen riittävyys

Kunnan talouden katsotaan olevan tasapainossa, kun vuosikate vastaa suunnitelmapoistoja. Poistojen tulisi vastata keskimääräistä vuotuista korvausinvestointitarvetta. Korvausinvestoinnit kattava vuosikate tarkoittaa, ettei kunnan tarvitse velkaantua, realisoida käyttöomaisuutta tai pitkäaikaisia sijoituksia eikä vähentää toimintapääomaansa pitääkseen palvelujen tuotantovälineet toimintakunnossa.

Vuosikatteen ja poistojen suhdetta kuvaa tunnusluku vuosikate prosentteina poistoista. Jos tunnusluku on vähintään sata, on kunnan talous tasapainossa tämän tulkinnan mukaan. Jos tunnusluvun arvo on plusmerkkinen, mutta pienempi kuin 100, on kunnan talous heikko tai heikkenevä. Kun vuosikate on miinusmerkkinen, on talous epätasapainossa.

Tulorahoitus oli vuosikatteen ja poistojen vertailun perusteella tasapainossa 15 kaupungissa. Näin hyvä ei suurten kaupunkien tilanne ole ollut aikoihin tällä tavalla arvioiden. Vain Helsingissä tunnusluku jäi pienemmäksi kuin 100 prosenttia. Se jäi peräti 34 prosenttiin.

Ainoastaan neljän kaupungin vuosikate supistui edellisvuodesta. Nämä olivat Helsingin lisäksi Espoo, Oulu ja Lappeenranta (kuvio 2). Oulun vuosikate prosentteina poistoista oli kuitenkin kaupunkien paras.

Helsingin talousarvion mukainen vuosikate jäi miinusmerkkiseksi (-113 milj.euroa). Edellisen kerran näin laskettu vuosikate jäi negatiiviseksi vuonna 1992¹. Vaikka Espookin menetti vakauttamispaketissa, oli sen vuosikate prosentteina poistoista vielä 183 %.

Tulorahoituksen riittävyyden arvioinnissa on otettava huomioon myös veroprosentti, jolla vuosikate on saatu aikaan. Vuodelle 2002 korottivat veroprosenttiaan Jyväskylä, Vaasa ja Pori (kts. kuvio 3).

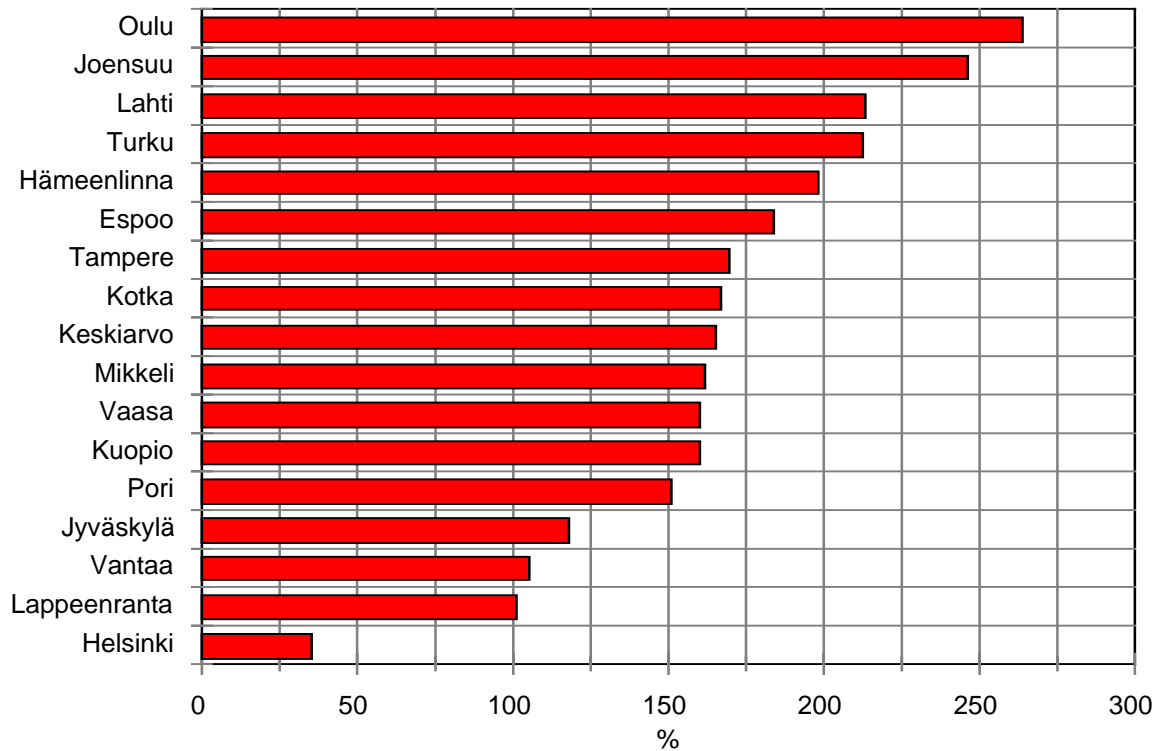
Ainoastaan Helsingin tulos vuonna 2002 oli negatiivinen ja tilinpäätös alijäämäinen².

Tulorahoituksen kehityksen taustalla ovat valtion toimenpiteet. Niiden yhteyttä tilinpäätöksen lukuihin tarkastellaan Yhteenvetoluvussa.

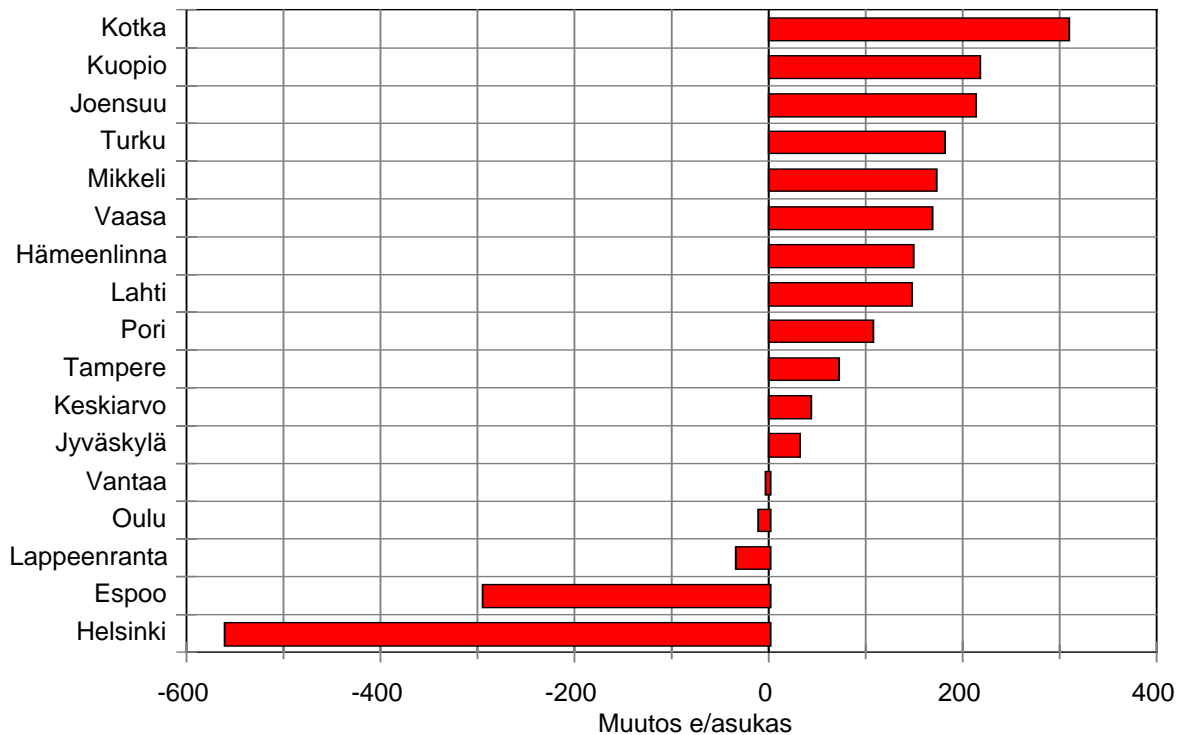
¹ Vuoden 2002 rahanarvossa noin -45 milj. euroa.

² Liitteessä on esitetty tuloslaskelman keskeisimmät erät ja tunnusluvut.

Kuvio 1. Vuosikate prosentteina poistoista vuonna 2002

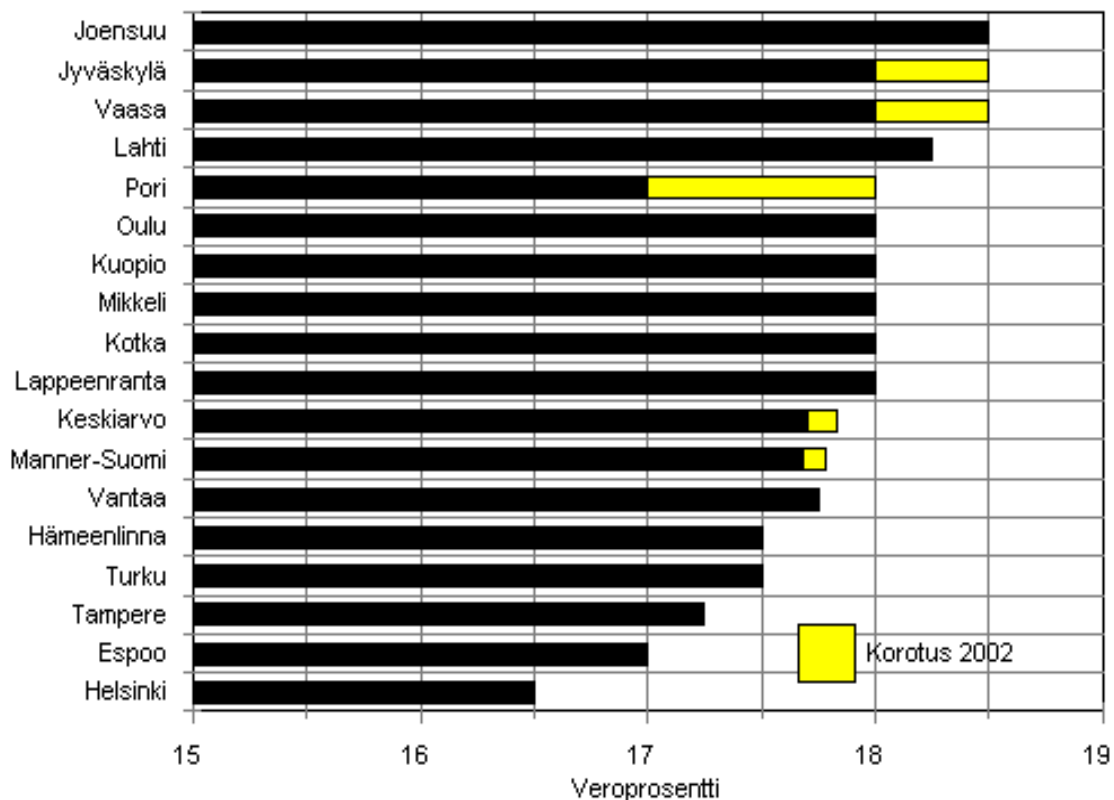
Kuvio 2. Vuosikate euroa/asukas muutos vuonna 2002

3 Verotulot ja verotulotasaus

Vuonna 2002 veroprosenttiaan korottivat Jyväskylä, Vaasa ja Pori. Korkeimmat veroprosentit olivat Joensuussa, Jyväskylässä ja Vaasassa. Helsingin 16,50 oli alin veroprosentti.

Kuvio 3. Veroprosentit ja veroprosentin muutos vuonna 2002

Vuoden 2002 talousarvioissa verotulojen arvioitiin yleensä vähenevän³. Poikkeuksina olivat Espoo ja Hämeenlinna. Kun vuoden 2001 tilinpäätökset valmistuivat, ilmeni, että viiden kaupungin kunnallisvero oli talousarviossa 2002 pienempi kuin se oli vuoden 2001 tilinpäätöksessä. Nämä kaupungit olivat Tampere, Lahti, Kotka, Joensuu ja Hämeenlinna. Yhteisövero oli vuoden 2002 talousarviossa pienempi kuin vuoden 2001 tilinpäätöksessä kaikissa muissa kaupungeissa Hämeenlinnaa lukuun ottamatta.

³ Liitteessä on vertailtu vuoden 2001 tilinpäätöksen ja vuoden 2002 talousarvioiden verotuloja.

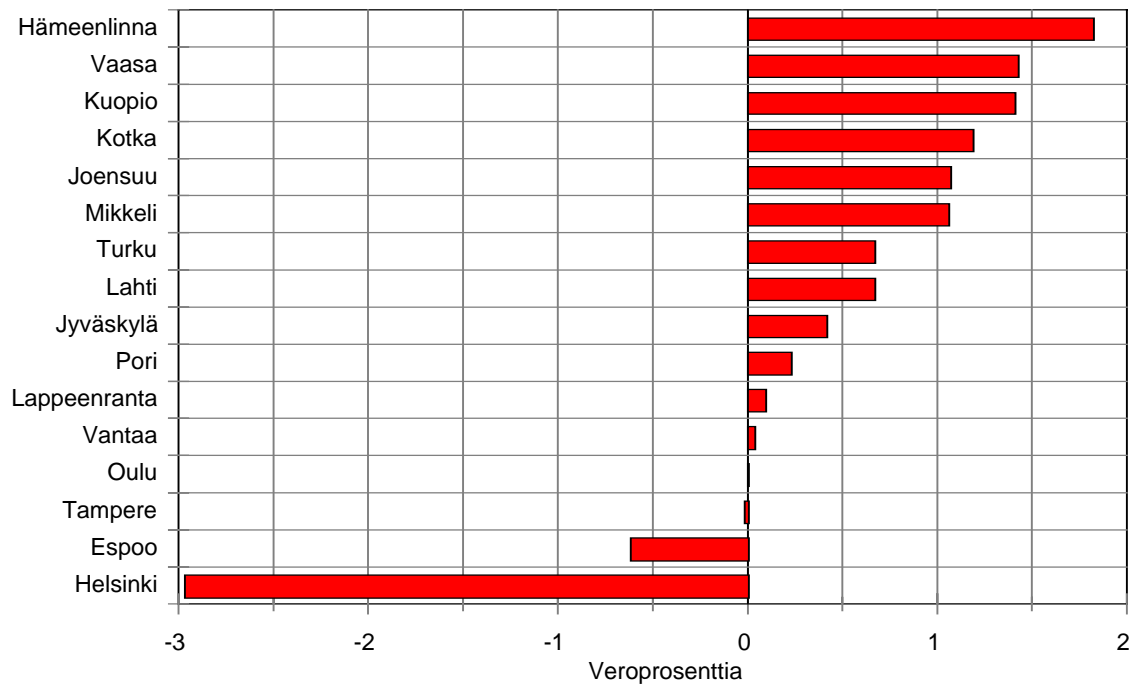
Luvussa 6 kuvattavasta verotulojen "rytmihäiriöstä" johtuen kunnille tilitettiin runsaasti aikaisempina vuosina maksuunpantuja veroja. Tämän takia kunnallisvero kasvoi kaikissa suurissa kaupungeissa edellisestä tilinpäätöksestä. Yhteisövero sen sijaan väheni kaikissa Hämeenlinnaa lukuun ottamatta. Vähennys johtui toisaalta "kunnallistalouden vakauttamisratkaisun" yhteydessä tehdystä arvonlisäveron takaisinperinnän kuittaamisesta kuntien yhteisövero-osuudesta ja toisaalta yritysten maksamien verojen vähennyksestä suhdannetilanteesta johtuen.

Yhteisöveron vähennyksen vaikutus oli Helsingissä ja Espoossa niin suuri, että verotulot vähenivät edellisvuodesta huolimatta kunnallisveron kasvusta. Helsingissä yhteisövero väheni 394 miljoonaa euroa, mikä vastaa noin 4 veroprosentin tuottoa. Helsingin kokonaisverotulot supistuivat edellisvuodesta 287 miljoonaa euroa eli noin 3 veroprosentin tuoton verran (kuvio 4). Jos muutosta tarkastellaan ilman veronkorotuksia, pienenee esimerkiksi Porin kunnallisveron 15,2 kasvu 8,8 prosenttiin (taulukko 2).

Taulukko 1. Verotulojen muutos tilinpäätöksestä 2001 tilinpäätökseen 2002

Milj.e	Kunnallis- vero	Yhteisö- vero	Kiinteistö- vero	Verotulot yhteensä
Helsinki	102,4	-394,6	3,5	-287,9
Espoo	8,2	-36,6	2,1	-26,0
Tampere	40,7	-42,0	0,8	-0,4
Vantaa	37,3	-37,5	0,8	0,6
Turku	36,8	-22,7	1,2	15,5
Oulu	25,0	-25,5	0,5	0,0
Lahti	19,8	-12,3	0,6	8,0
Kuopio	17,0	-2,3	0,4	15,2
Jyväskylä	21,5	-17,9	0,8	4,3
Pori	22,0	-20,1	0,2	2,1
Lappeenranta	11,5	-11,1	0,2	0,7
Vaasa	13,5	-3,0	0,4	10,9
Kotka	11,3	-3,6	0,8	8,6
Joensuu	9,2	-2,7	0,0	6,5
Hämeenlinna	9,5	1,3	0,4	11,2
Mikkeli	7,7	-2,5	0,5	5,7
Yhteensä	393,6	-633,1	13,2	-224,8

Kuvio 4. Verotulojen muutos veroprosentteina 2002

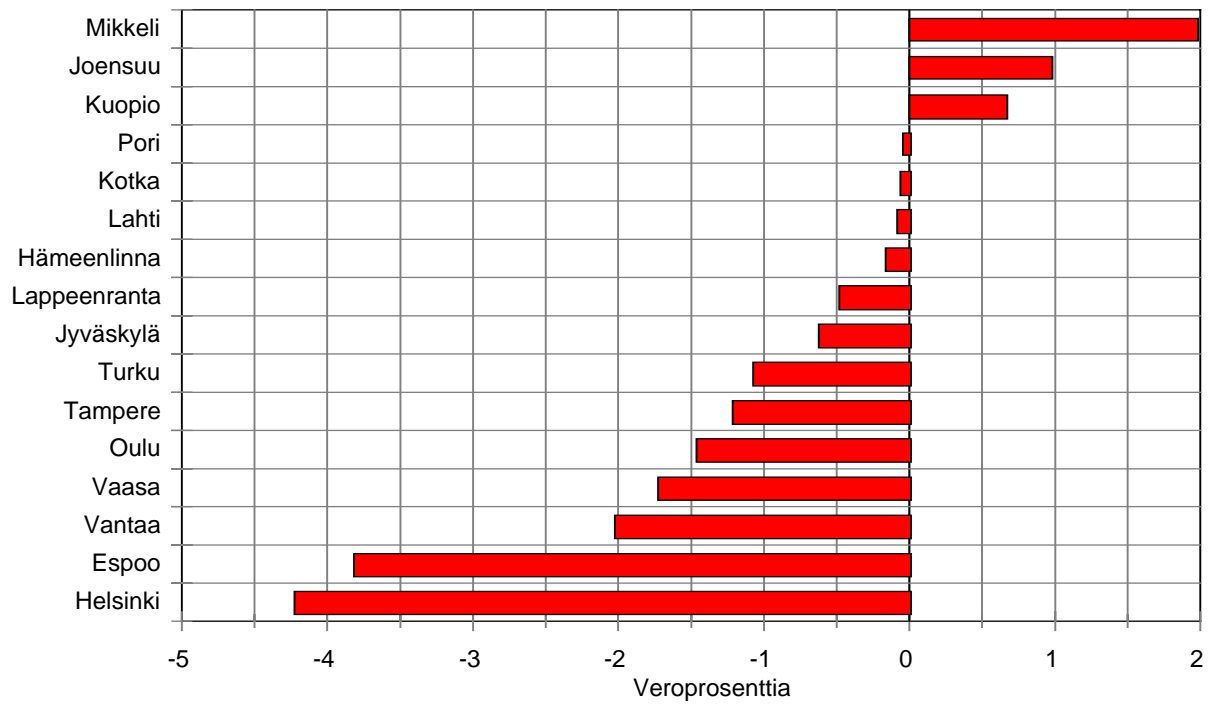

Taulukko 2. Verotulojen muutos prosentteina TP2002-TP2001

Muutos %	Kunnallis- vero	Yhteisö- vero	Kiinteistö- vero	Verotulot yhteensä	Kunnallis- vero ilman veron- korotusta
Helsinki	6,8	-58,8	3,2	-12,6	
Espoo	1,2	-20,4	7,3	-2,8	
Tampere	9,4	-37,3	3,3	-0,1	
Vantaa	8,0	-40,1	3,1	0,1	
Turku	10,0	-27,1	5,3	3,3	
Oulu	8,8	-30,1	4,1	0,0	
Lahti	9,9	-38,4	4,1	3,3	
Kuopio	9,5	-11,4	4,8	7,4	
Jyväskylä	12,7	-48,4	5,7	1,9	9,7
Pori	15,2	-62,7	2,3	1,1	8,8
Lappeenranta	9,6	-38,3	3,2	0,4	
Vaasa	10,5	-7,3	5,1	6,1	7,5
Kotka	9,4	-24,1	15,3	6,2	
Joensuu	8,8	-20,3	0,7	5,2	
Hämeenlinna	9,7	14,0	7,9	10,0	
Mikkeli	8,6	-25,4	11,8	5,5	
Yhteensä	7,7	-43,2	4,4	-3,3	
Keskiarvo	9,2	-30,6	5,4	1,9	

Helsingin ja Espoon talouteen vaikutti merkittävästi verotulotasauksen 15 prosentin katon poistaminen. Sen seurauksena verotulotasaus kasvoi merkittävästi. Kuviossa 5 on esitetty verotulotasaus veroprosentteina. Suurista kaupungeista tasausta saavat ainoastaan Mikkeli, Joensuu ja Kuopio.

Kuvio 5. Verotulotasaus veroprosentteina vuonna 2002

4 Rahoituslaskelma

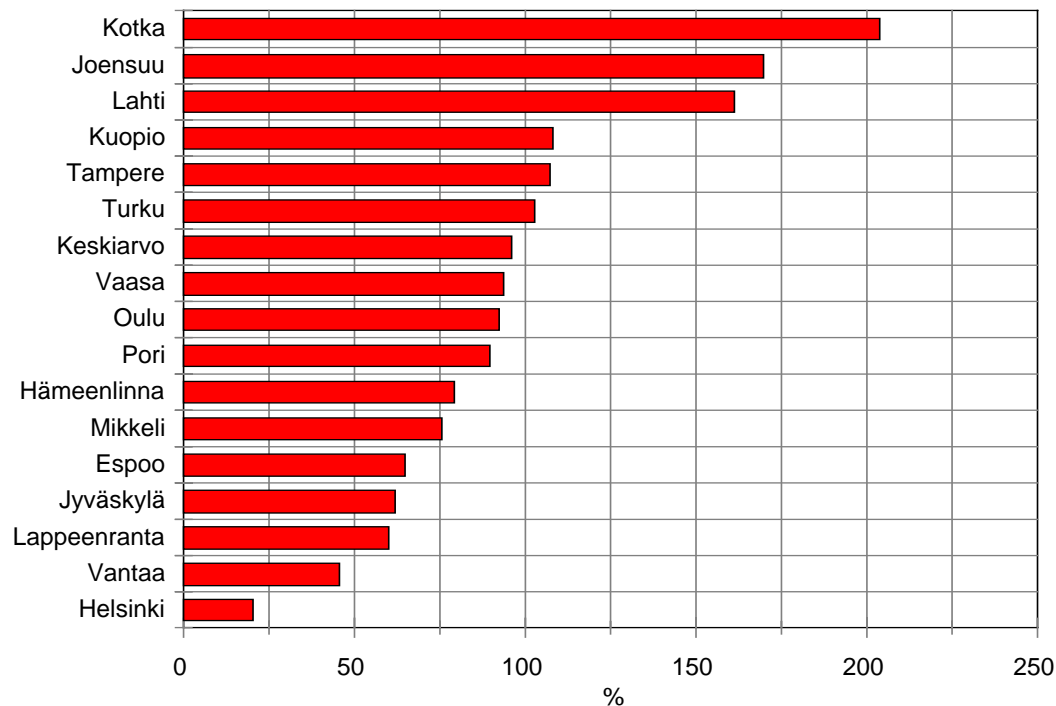
Vuosikatteiden ja poistojen vertailun ohella tulo-rahoituksen riittävyyttä voidaan arvioida investointien tulo-rahoitusprosentin avulla. Se saadaan laskemalla vuosikate prosentteina investointien omahankintamenosta, joka saadaan vähentämällä käyttöomaisuusinvestoinneista saadut rahoitusosuudet (valtionosuudet).

Vaikka useiden kaupunkien vuosikatteen kasvoivat, olivat investoinnit myös suuret. Niinpä investointien tulo-rahoitusprosentti oli vain kuudessa kaupungissa suurempi kuin 100 (kuvio 6).

Kaupunkien yhteenlasketut käyttöomaisuusinvestoinnit vähenivät 78 miljoonaa euroa, vuosikate väheni 233 miljoonaa euroa ja käyttöomaisuusinvestointien rahoitusosuudet 8 miljoonaa euroa.

Käyttöomaisuusinvestoinnit olivat 1 416 miljoonaa euroa ja rahoitusosuudet niihin vain 46 miljoonaa euroa. Omahankintameno oli siten 1 370 miljoonaa euroa. Poistot olivat 585 miljoonaa euroa. Omahankintameno ja poistojen ero kuvaa, että kaupungit ovat tehneet runsaasti muitakin kuin vain korvausinvestointeja.

Kuvio 6. Investointien tulo-rahoitusprosentti vuonna 2002

Vuonna 2001 vain kolmen kaupungin varsinaisen toiminnan ja investointien nettokassavirta oli plusmerkkinen. Vuonna 2002 tällaisia kaupunkeja oli 11, mikä osoittaa, että talouden kannalta vuosi 2002 oli useimmille kaupungeille edellisvuotta parempi. Negatiivinen kassavirta oli Helsingissä, Espoossa, Oulussa, Jyväskylässä ja Mikkelissä. Näissä kaupungeissa toimintaa ja investointeja rahoitettiin joko rahoitustoiminnan kassavirralla tai kassavaroja pienentämällä.

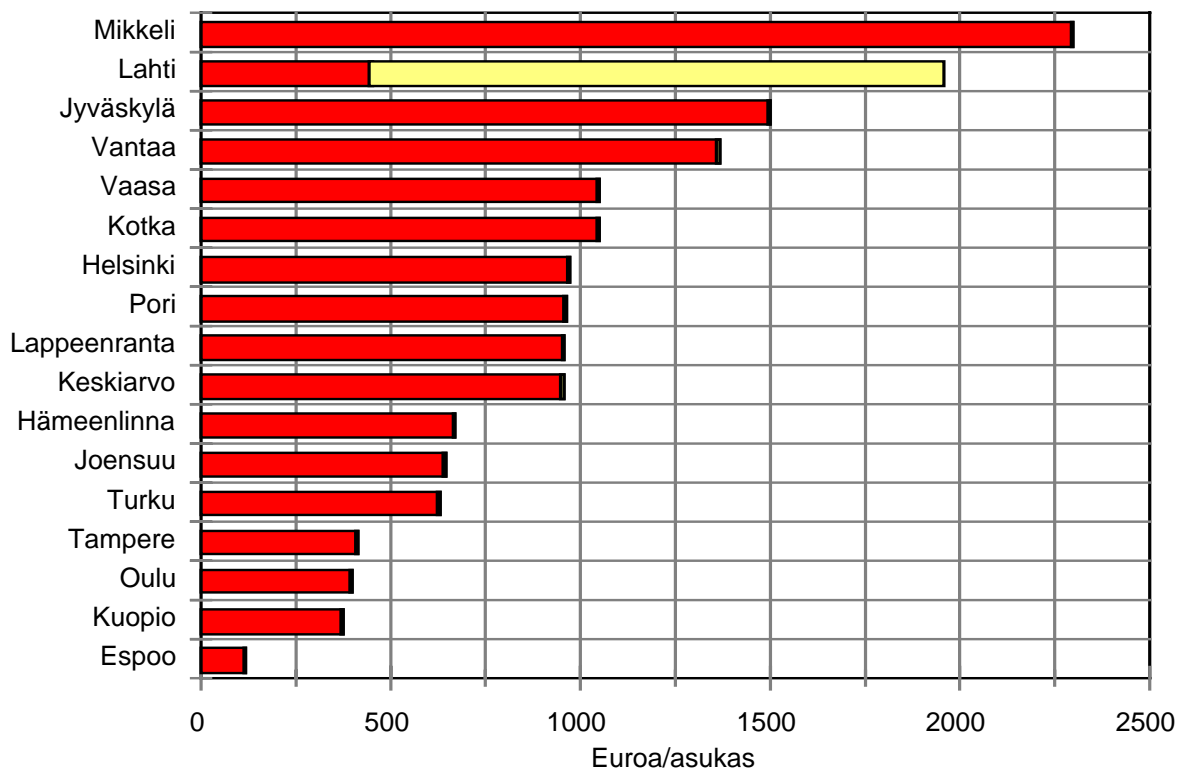
Kassavarat kasvoivat kaikissa muissa paitsi Helsingissä, Espoossa, Hämeenlinnassa ja Mikkelissä.

5 Tase

Kunnan rahoituksen rakennetta kuvataan taseen erillä ja niistä laskettavien tunnuslukujen avulla. Vaikka taseesta on käytettävissä monia tunnuslukuja⁴, on niiden antama kuva yleensä samansuuntainen. Lukuihin liittyy vertailuongelmia, koska kunnat ovat organisoineet toimintansa eri tavoin. Yleisimmin käytetty tunnusluku on lainakanta asukasta kohti. Eniten lainoja asukasta kohden on Mikkelissä ja vähiten Espoossa.

Viidellä kaupungilla (Helsinki, Espoo, Turku, Lappeenranta, Hämeenlinna) lainasaamiset ovat suuremmat kuin lainat. Lainasaamisia 16 kaupungilla on yhteensä 1 452,1 miljoonaa euroa ja lainoja 1 811,2 miljoonaa euroa.

Kuvio 7. Lainat euroa/asukas vuonna 2002⁵

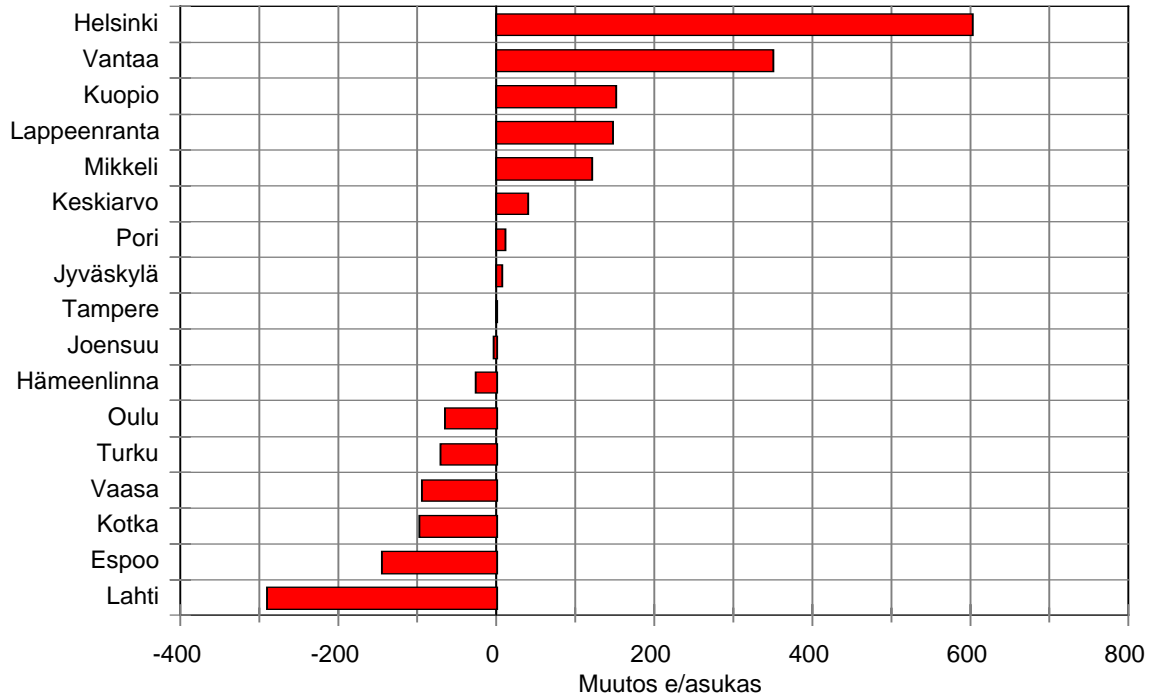

⁴ Liitteessä on esitetty muita taseesta laskettuja tunnuslukuja.

⁵ Lahdessa kaupunki on siirtänyt itselleen yhtiöiden lainoja välitettäväkseen. Kuviossa on kaupungin omat ja välitetyt lainat eritelty. Saman tyyppisiä ongelmia lainakannan vertailussa on eräiden muidenkin kaupunkien osalta (esimerkiksi Jyväskylä).

Lainakanta kasvoi eniten Helsingissä ja Vantaalla. Lainojaan lyhensivät eniten Lahti ja Espoo.

Kuvio 8. Lainat euroa/asukas muutos vuonna 2002

6 Konsernitase

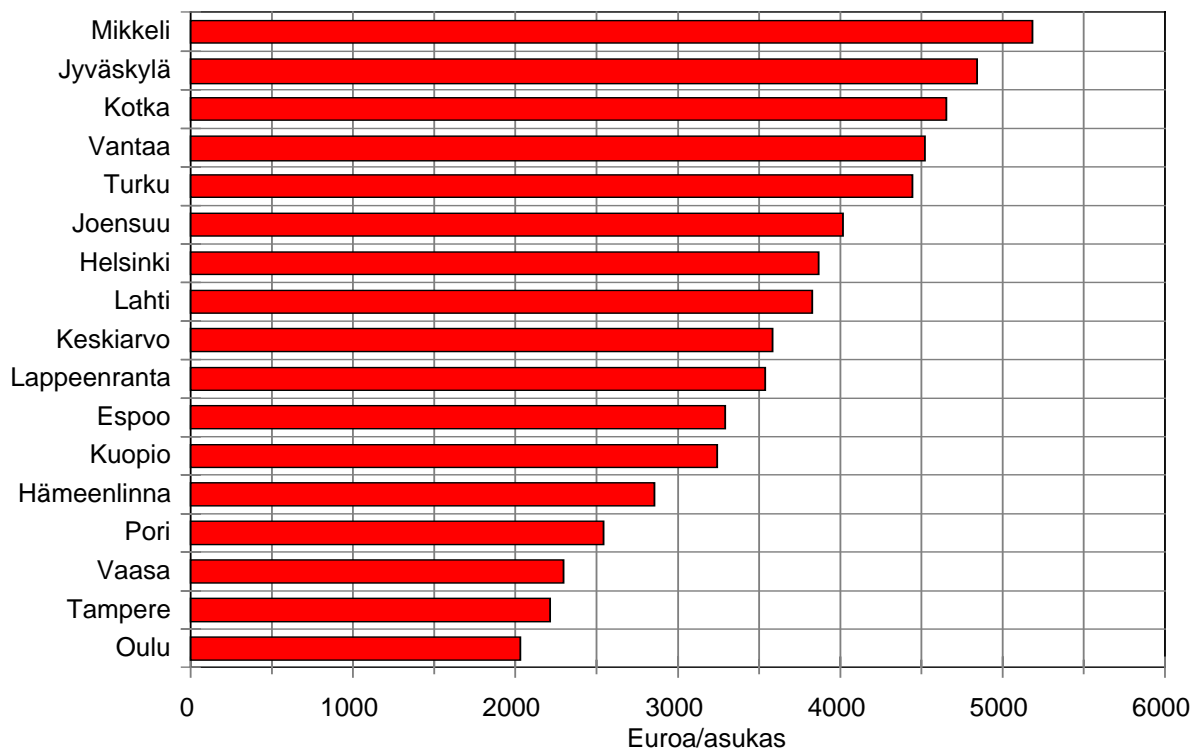
Konsernitase täydentää sitä kuvaa, mikä jää kunnan omien lainojen tarkastelussa huomaamatta. Konsernitase eliminoi toimintojen organisoinnista johtuvia eroja, vaikka siihenkin liittyy ongelmia. Velkaisimmalla Mikkelillä on myös konsernilainaa muita enemmän.

Eniten konsernilainat kasvoivat Helsingissä ja Vantaalla. Hämeenlinnan, Vaasan ja Espoon konsernilainat vähenivät (kuvio 10).

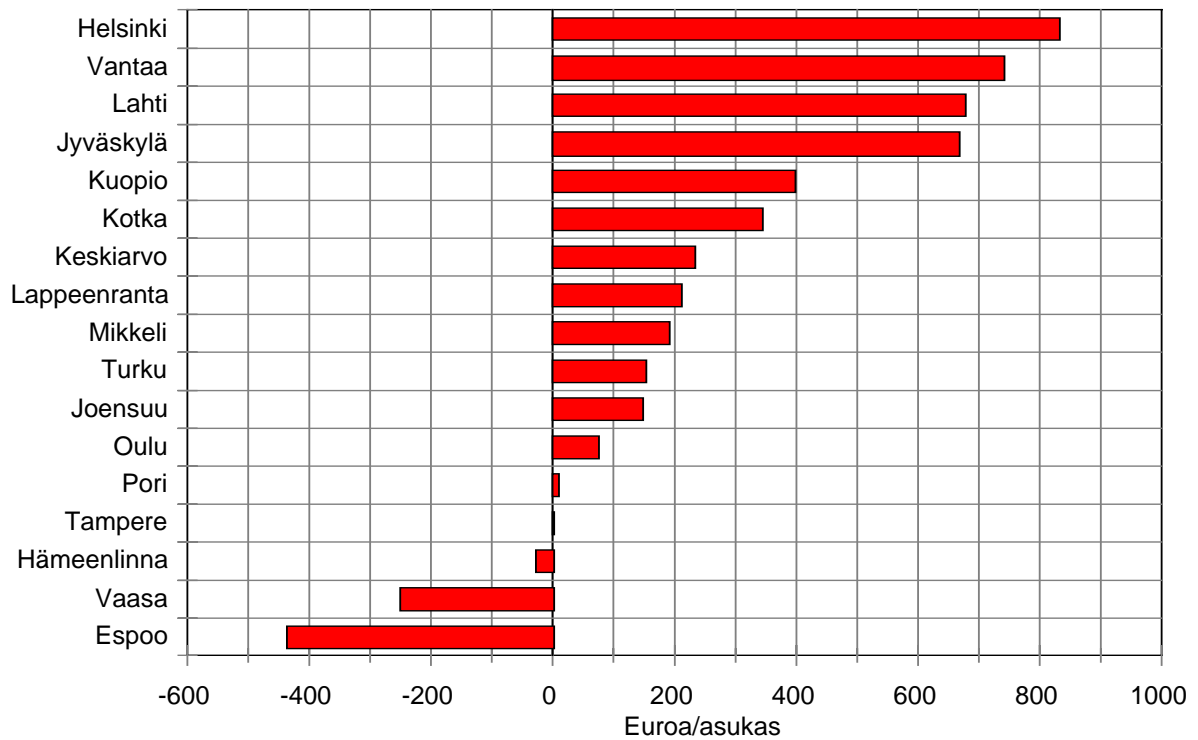
Seuraavalla sivulla olevassa kuviossa 11 on esitetty kaupungin ja konsernin lainat markkaa/asukas hajontakuviona. Kuvio osoittaa, että jos kunnalla on paljon lainaa, on sitä myös konsernilläkin.

Kaupunkien omat lainat olivat yhteensä 1,8 miljardia euroa ja konsernilainat 7,7 miljardia euroa.

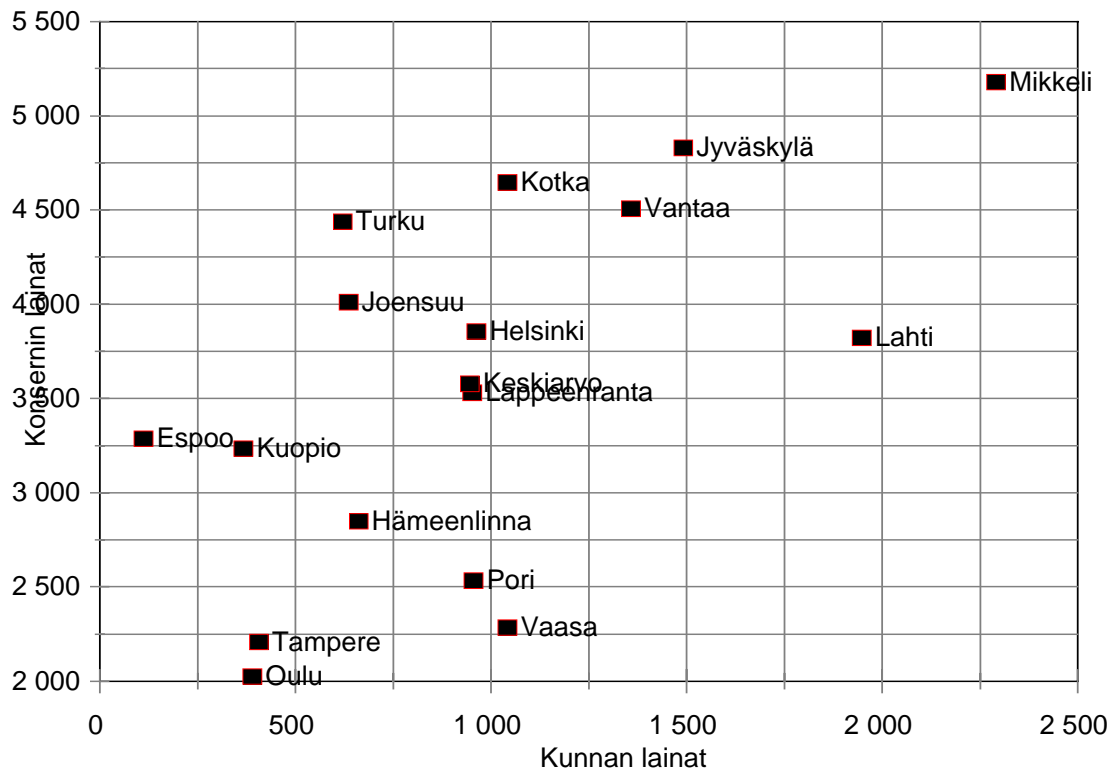
Kuvio 9. Konsernilainat euroa/asukas vuonna 2002

Kuvio 10. Konsernilainojen muutos euroa/asukas vuonna 2002

Kuvio 11. Kaupungin ja konsernin lainat euroa/asukas vuonna 2002

7 Valtion toimenpiteet

Kuntien talouteen vaikuttaneet uudistukset

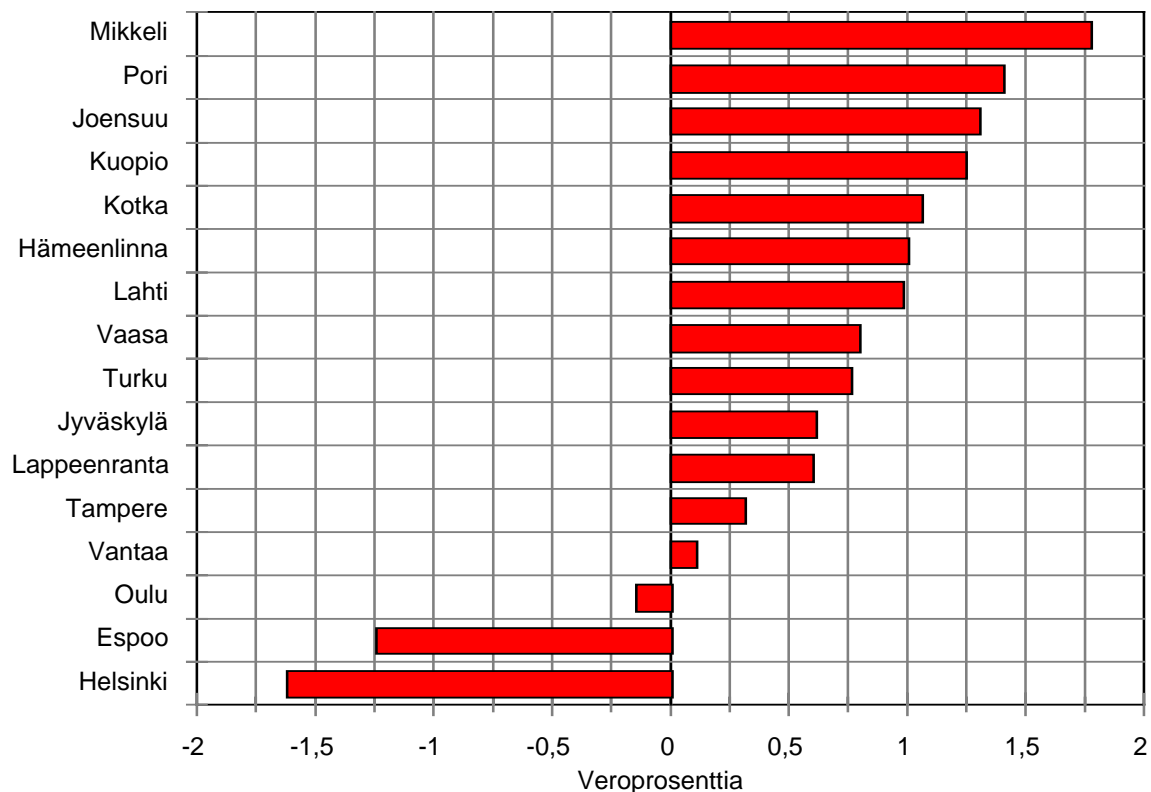
Vuoden 2002 tilinpäätöksiin vaikutti ratkaisevasti valtion toimenpiteet. Tämän takia niiden kuvaaminen on tarpeen tilinpäätöslukujen ymmärtämiseksi.

Hallituksen talouspoliittinen ministerivaliokunta nimesi 28.3.2001 työryhmän, jonka tehtävänä oli tehdä kompromissi selvitysmies Jukka Pekkarisen työn ja Hankintojen arvonlisävero –työryhmän esitysten pohjalta. Ehdotus ei saanut lisätä valtion menoja, joten ratkaisujen tuli olla kuntien kesken nollasummape-
liä. Valtiosihteeri Raimo Sailaksen vetämän työryhmän ehdotuksen mukaan (15.5.2001) arvonlisäveron takaisinperintä kuitattiin yhteisöverosta ja verotulo-
tasauksen 15 prosentin kattosääntö poistettiin, mikä kirpasi erityisesti Helsinkiä ja Espoota. Näin saadulla lisärahalta kasvatettiin sosiaali- ja terveydenhuollon
valtionosuuksia.

Sisäasiainministeriössä kutsuttiin Sailaksen paketin ratkaisuja "kuntatalouden vakauttamiseksi". Helsinki, Espoo ja Oulu suurista kaupungeista joutuivat uu-
distusten maksajiksi.

Vakautuspaketin seurauksena kuntien valtionosuudet kasvoivat lukuun otta-
matta niitä kaupungeja, jotka joutuivat sen maksajiksi. Samalla valtio teki vain
50 prosentin indeksikorotuksen täysimääräisestä korotuksesta.

**Kuvio 12. Valtion toimenpiteiden vaikutukset suurten kaupunkien talou-
teen veroprosentteina 2002**

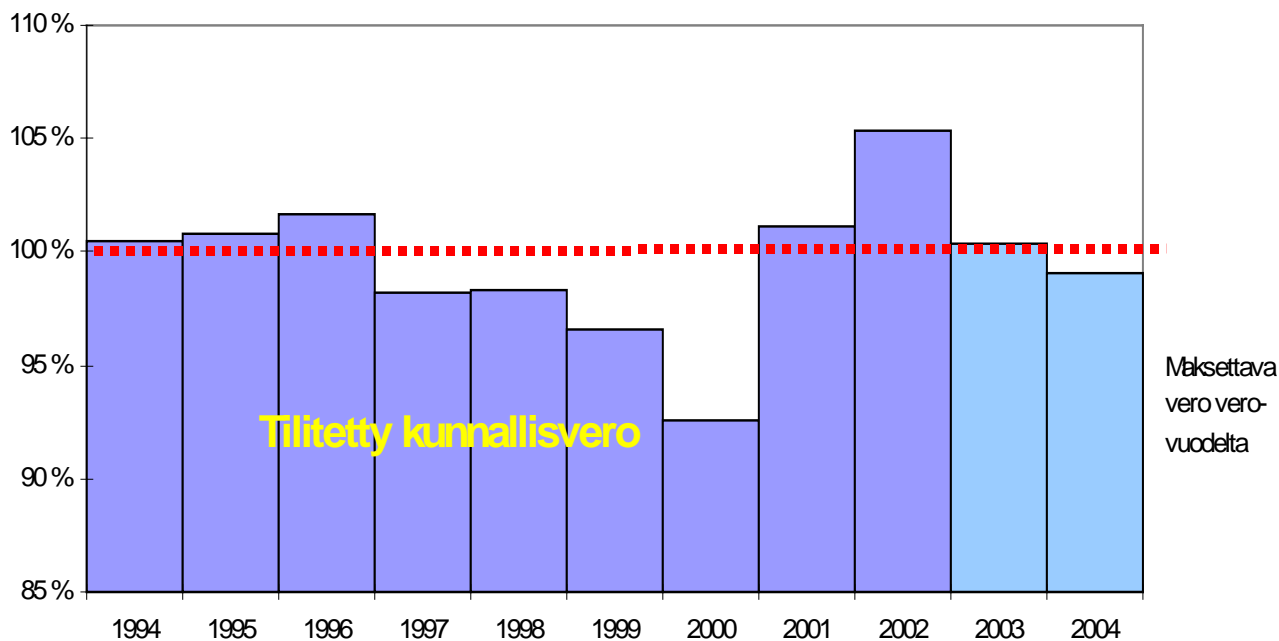

Verotulojen rytmihäiriö

Ansio- ja pääomatuloista maksettavien verojen tilitysjärjestelmä on viime vuosina toiminut kuntien kannalta huonosti. Kun työsuhdeoptiot ja valtionveronalaiset pääomatulot kasvoivat vuosina 1999–2000 voimakkaasti, järjestelmä synnytti ”häiriön”, joka pienensi kuntien ennakoiden jako-osuutta, vaikka kuntien veropohja itse asiassa kasvoi. Mikael Enberg⁶ nimitti näitä ongelmia rytmihäiriöiksi. Monissa kunnissa verotulot saattoivat vähetä, vaikka veroprosenttia korotettiin ja ansiotulot kasvoivat. Aikaisemmin kunnille maksettu kunnallisvero vastasi melko hyvin maksuunpantuja veroja. Viime vuosina tilitykset ovat jääneet jälkeen.

⁶ Mikael Enberg: Rytmsstörningar gör bilden svår att greppa. Finlands Kommuntidning 10/2001; Kommunerna kammar hem gamla skatter. Finlands Kommuntidning 11/2002.

Kuvio 13. Verotulojen rytmihäiriö (Enberg 2002)

Kunnalle verovuodelta maksettavasta kunnallisverosta kertyy yli 99 % kolmen vuoden aikana. Suurin osa kertyy ennakoina jo verovuoden aikana, ja seuraavana vuonna kertyy yksi kuukausierä ja jonkin verran oikaisuja. Loput kertyvät jäännösveroina kolmannen vuoden aikana⁷.

Yhden kalenterivuoden aikana tilitetään veroja kolmelta eri verovuodelta. Periaatteessa yhden kalenterivuoden aikana tilitetyt verot vastaavat kutakuinkin yhdeltä verovuodelta maksettavaa määrää. Kunnille tilitettävät verot ja maksettavat verot alkoivat kuitenkin optio- ja pääomatulojen takia poiketa toisistaan huomattavasti vuodesta 1999.

Vuonna 2000 kunnille tilitettiin vain 92 % tuona vuonna maksetuista kunnallisveroista. Valtio siten "lainasi" yksinomaan tuona vuonna kunnilta ilman korkoa noin 4 miljardia markkaa (670 miljoonaa euroa). Samanlainen tilanne, joskin lievempänä, oli jo parina aikaisempana vuonna. Valtio palautti osan tästä "lainasta" kunnille vuonna 2001 ja loput vuonna 2002 korottamalla kuntien jakosuutta kunnallisverojen tilityksissä. Vuonna 2002 kunnille tilitettiinkin peräti 4,2 miljardia markkaa (700 miljoonaa euroa) enemmän kuin kunnallisveroja maksettiin.

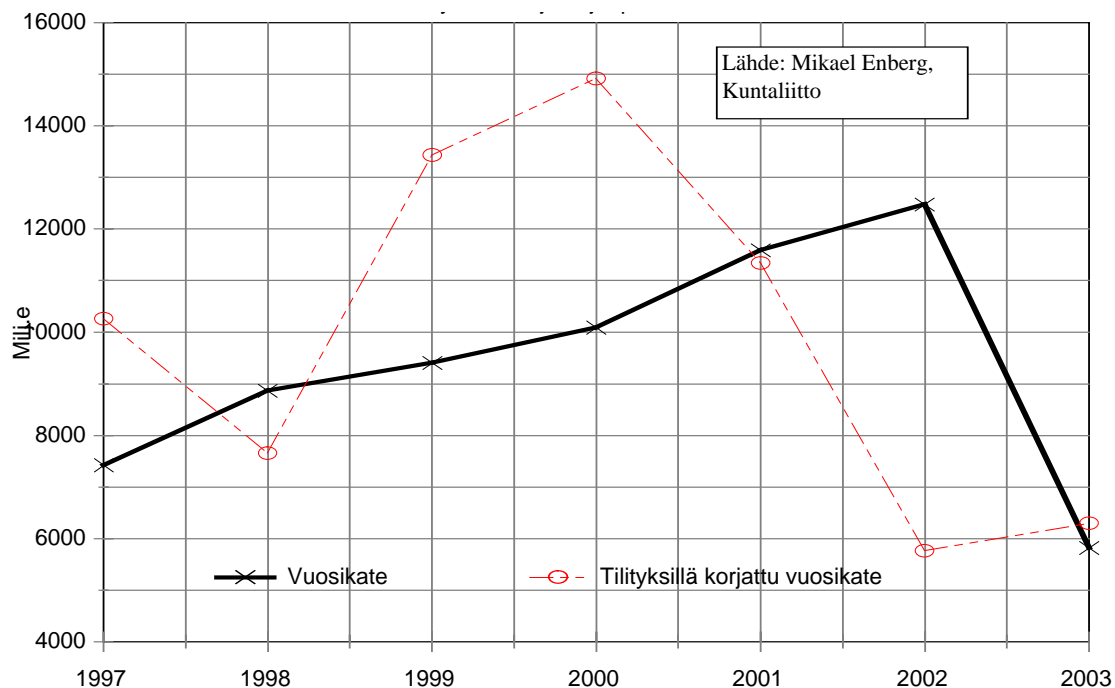
⁷ Tämä tarkastelu perustuu Mikael Enbergin ja Juhani Turkkilan laatimaan rytmihäiriön selitysmuistioon. Aiheesta myös Mikael Enberg: Rytmsörningar gör bilden svår att greppa. Finlands Kommuntidning 10/2001; Kommunerna kammars hem gamla skatter. Finlands Kommuntidning 11/2002; Timo Kietäväinen: Kunnallistalous taitekohdassa. Suomen Kuntaliiton tiedote 22.11.2002.

Kuntien talouden arvioinnin ja ennustamisen ongelma on se, että verotulojen määrä ja vuosikate riippuvat siitä, millainen on kuntien jako-osuus kunakin vuonna eikä kunnassa maksuunpannuista veroista. Verotilitykset ja kirjanpidonmuutokset ovat viime vuosina vaikuttaneet merkittävästi siihen millaisiksi kunnallistalouden keskeisimmät tunnusluvut ovat muodostuneet.

Mikael Enberg on kuvannut myös rytmihäiriön heijastumista kuntien yhteenlaskettuun vuosikatteeseen. Kuviossa 14 on esitetty kuntien yhteenlaskettu vuosikate vuosina 1997–2003. Kahden viimeisen vuoden osalta luvut ovat luonnollisesti arvioita. Tilinpäätösten mukainen vuosikate kasvaa vielä vuonna 2002 voimakkaasti. Kasvu perustuu nimenomaan jälkijättöisiin tilityksiin eikä mihinkään valtiovallan toimenpiteisiin kuntatalouden vahvistamiseksi. Jos tilitykset olisi tehty ajallaan, olisi vuosikate puolta pienempi. *Kunnallistalous tulee virallisten tilinpäätösten mukaan vahvistumaan vuonna 2002, mutta todellisuudessa vuosikate heikkeni huomattavasti. Vuoden 2002 tilinpäätökset tulevat antamaan väärän signaalin kuntatalouden kehityksestä.*

Vuoden 2000 tilinpäätöksiä pidettiin dramaattisen heikkoina ja kuntien talustilannetta ja kunnallistalouden eriytymiskehitystä kauhisteltiin. Vuosi 2000 näytti tilastoissa todellista heikommalta. Vuoden 2000 kuntatalouden heikkous oli nimenomaan tilitys- ja kirjausteknistä heikkoutta. Paradoksi on se, että korjattuna vuoden 2000 luvut ovat tarkastelukauden 1997–2003 parhaat.

Kuvio 14. Tilinpäätösten mukainen ja verotilityksillä korjattu vuosikate vuosina 1997 - 2003

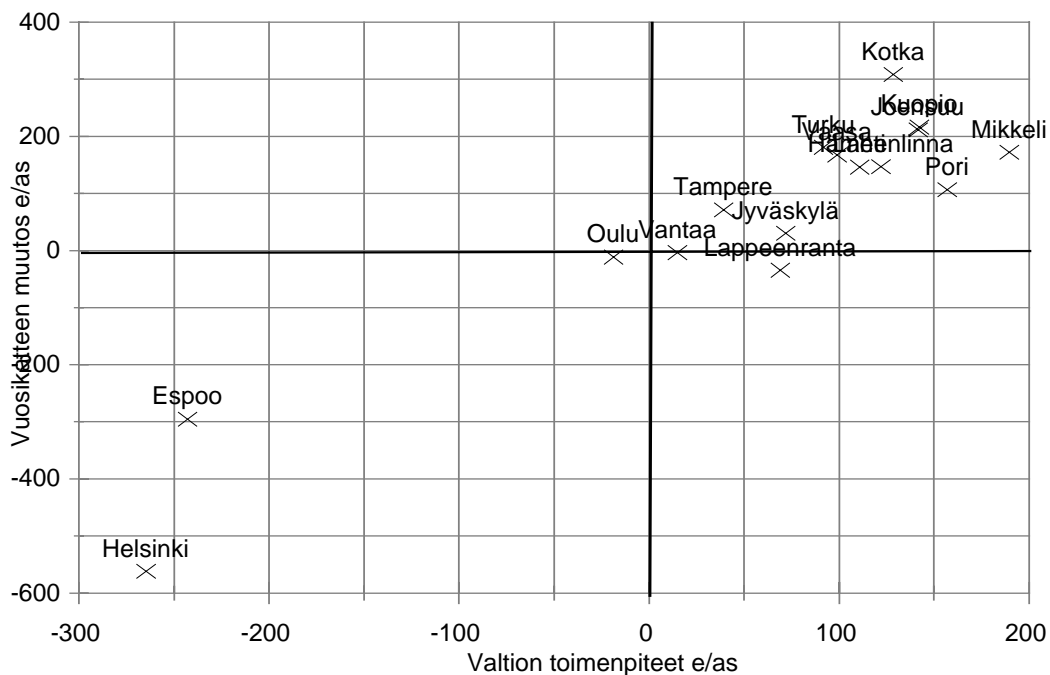

8 Yhteenveto

Vuosikate euroina asukasta kohden parani eniten niillä 9 kaupungilla, joita valtion toimenpiteet tukivat eniten. Kyseessä oli selkeä resurssien siirto vahvimman veropohjan kunnilta muille. Tässä voi pohtia sitä oliko ns. "vakauttamisratkaisun" tarkoitus siirtää näin paljon resursseja muutenkin jo suhteellisen vahvan tulopohjan maakuntakeskuksille? Vaikka ratkaisu oli "kustannusneutraali" kunta-valtio -suhteen osalta, ei se ollut sitä kuntien kesken.

Verotulojen "rytmihäiriö" lisäsi osaltaan vuoden 2002 verotuloja ja paransi siten tulorahoitusta.

Kuvio 15. Valtion toimenpiteet ja vuosikatteen muutos euroa asukas 2002

Kokonaisuutena suurten kaupunkien keskeisimmät tunnusluvut näyttävät hyviltä Helsinkiä lukuun ottamatta (taulukko 3). Kuten aikaisemmin on todettu ne antavat liian hyvän kuvan kuntien taloudesta. Seuraavina vuosina ei ole odotettavissa mitään myönteistä yllätystä verotuloissa. Siitä huolimatta vain kuuden kaupungin tulorahoitus riitti kattamaan investointien omahankintamenot. Investoinnit olivat näinkin poikkeukselliseen hyvään tulopohjaan verrattuna liian suuret.

Taulukko 3. Tilinpäätöksen keskeisiä tunnuslukuja vuonna 2002

Tilinpäätös 2002	Asukas- luku 31.12.2002	Kunnallis- veroaste	Vuosikate % poistoista	Investointien tulo-rahoitus %	Rahoitus- varallisuus e/as	Lainat e/asukas	Konsernin lainat e/as.
Helsinki	559 716	16,50	34,4	20,0	-413	965	3 857
Espoo	221 597	17,00	183,2	64,2	373	113	3 286
Tampere	199 823	17,25	169,0	107,0	-82	408	2 208
Vantaa	181 890	17,75	104,4	45,1	-1 490	1 359	4 507
Turku	174 618	17,50	211,5	102,5	-528	622	4 440
Oulu	124 588	18,00	263,4	92,0	-183	392	2 024
Lahti	97 968	18,25	212,9	160,9	-1 750	1 949	3 821
Kuopio	87 821	18,00	159,3	107,9	-490	368	3 235
Jyväskylä	81 110	18,50	117,2	61,6	-1 749	1 493	4 830
Pori	75 895	18,00	150,1	89,4	-799	956	2 535
Lappeenranta	58 707	18,00	100,5	59,8	-987	953	3 531
Vaasa	56 925	18,50	159,9	93,4	-840	1 044	2 285
Kotka	54 622	18,00	165,7	203,5	-695	1 044	4 645
Joensuu	52 291	18,50	245,8	169,5	568	638	4 010
Hämeenlinna	46 734	17,50	197,4	79,0	1 021	664	2 848
Mikkeli	46 491	18,00	161,0	75,1	-2 396	2 293	5 179
Keskiarvo	2 120 796	17,83	164,7	95,7	-652	954	3 578

Taulukko 4. Eräiden keskeisten lukujen muutoksia vuonna 2002

Tilinpäätös 2002	Verotulojen muutos milj.e	Yhteisö- veron muutos milj.e	Avl:n takaisin perinnän poistuminen milj.e	Vuosi- katteen muutos milj.e	Vuosikate e/asukas muutos	Lainat muutos milj.e	Lainat muutos e/asukas
Helsinki	-287,9	-394,6	93,9	-314,3	-561	336,0	601
Espoo	-26,0	-36,6	35,7	-61,3	-295	-30,8	-145
Tampere	-0,4	-42,0	32,9	15,5	72	0,0	0
Vantaa	0,6	-37,5	30,1	0,0	-3	66,0	349
Turku	15,5	-22,7	29,3	31,9	181	-11,7	-71
Oulu	0,0	-25,5	20,1	-0,2	-11	-7,5	-65
Lahti	8,0	-12,3	16,5	14,5	147	-28,2	-290
Kuopio	15,2	-2,3	14,2	19,2	217	13,3	150
Jyväskylä	4,3	-17,9	13,3	2,6	31	1,6	6
Pori	2,1	-20,1	13,0	8,1	107	0,5	9
Lappeenranta	0,7	-11,1	9,8	-1,9	-34	9,0	146
Vaasa	10,9	-3,0	9,7	9,6	168	-5,5	-94
Kotka	8,6	-3,6	9,4	16,8	309	-5,5	-97
Joensuu	6,5	-2,7	8,8	11,2	212	0,0	-3
Hämeenlinna	11,2	1,3	7,8	7,0	148	-0,9	-26
Mikkeli	5,7	-2,5	8,0	8,0	172	5,3	120
Yhteensä/ keskiarvo	-224,8	-633,1	352,4	-233,4	54	341,7	37

Helsingin talouden tila muihin verrattuna on suorastaan poikkeuksellinen. Kaupungin talous on ajettu ahdinkoon, josta ei ole helppo selvitä. Vaikka veroprosentti olisi vuonna 2002 ollut jo nykyinen 17,50, ei vuosikate prosentteina poistoista olisi ollut 65 prosenttia korkeampi. Kaupunki ottaa velkaa kahdessa vuodessa 700 miljoonaa euroa. Palvelutuotannon kustannuksia on leikattava, mutta jokainen leikkaus nostattaa vastustusta kaupunkilaisissa ja tiedotusvälineissä.

Koska kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta on vähennetty moneen kertaan, yhteisöveron kasvu ei enää pysty paikkaamaan heikompien vuosien tulosta. Lisäksi kunnallisveron mahdollinen keventäminen uhkaa vähentää tulopohjaa. Tästä johtuneita verotulojen menetyksiä ei lupauksista huolimatta ole korvattu.

Yhteisöveron sopimattomuutta kuntien verotuloksi on korostettu monessa selvityksessä. Valtion toimesta onkin tehty erilaisia kaavailuja kuntien yhteisövero-osuuden poistamisesta ja sen korvaamisesta jollain tavoin kunnille. Ne, joiden yhteisövero on korkea, menettäisivät muutoksessa eniten.

Valtion yllättävien ratkaisujen takia kuntien suunnittelu vuotta pitemmällä ajanjaksolla on mahdotonta. Kukaan ei osaa arvata mitä kuntien tulopohjasta ja tehtävistä päätetään. Suurten kaupunkien näkökulmasta kuntien toimintaympäristö tulisi rauhoittaa vaalikaudeksi. Hallitusohjelmaan ei tulisi kirjata valtionosuusjärjestelmän ja verotuksen kokonaisuudistuksia, mitkä johtaisivat koko vaalikauden jatkuvaan epävarmuuteen kuntien tulopohjasta.

Kunnallistalouden ”vakauttamisratkaisu” jouduttiin tekemään keväällä 2001 vuoden 2000 tietojen perustella. Tilastojen antama kuva kunnallistaloudesta oli väärä. Verotulojen rytmihäiriöstä aiheutunutta vääristymää lisäsi vielä verokirjausten muutos, jonka seurauksena vuosi 2000 näyttää todellista huonommalta eivätkä sen tunnusluvut olleet vertailukelpoisia edellisiin vuosiin verrattuna.

Kunnallistalouden tietopohjan luotettavuudesta on syytä olla huolissaan. Kuntien talouteen liittyvien päätösten seuraukset on selvitettävä aikaisempaa huolellisemmin. Kunnallistalouden tilasta voidaan samoja lukuja käyttäen valitettavasti tehdä hyvinkin erilaisia johtopäätöksiä.

Liitteet

Verotulojen ero TP2002 - TA2002

Milj.e	Kunnallis- vero	Yhteisö- vero	Kiinteistö- vero	Verotulot yhteensä
Helsinki	100,5	-80,1	4,2	25,4
Espoo	-57,0	9,5	2,2	-45,0
Tampere	51,9	0,7	0,5	53,1
Vantaa	25,2	-8,1	-1,5	16,0
Turku	36,3	15,5	0,8	52,8
Oulu	15,3	7,6	0,6	23,5
Lahti	25,2	-0,5	0,5	25,1
Kuopio	15,4	2,5	0,1	18,2
Jyväskylä	9,8	-2,3	0,3	7,6
Pori	17,7	-5,3	-0,2	11,8
Lappeenranta	9,7	-1,6	-0,1	8,1
Vaasa	7,4	6,8	0,3	14,5
Kotka	14,9	1,1	0,3	16,4
Joensuu	13,5	1,4	0,0	14,9
Hämeenlinna	10,7	1,0	-0,1	11,6
Mikkeli	4,1	1,1	-0,1	5,1
Yhteensä	300,7	-50,6	7,8	259,3

Verotulojen ero TA2002 - TP2001

Milj.e	Kunnallis- vero	Yhteisö- vero	Kiinteistö- vero	Verotulot yhteensä
Helsinki	1,9	-314,5	-0,7	-313,3
Espoo	65,2	-46,1	-0,1	19,0
Tampere	-11,2	-42,7	0,3	-53,5
Vantaa	12,1	-29,4	2,3	-15,4
Turku	0,5	-38,2	0,4	-37,3
Oulu	9,7	-33,1	-0,1	-23,5
Lahti	-5,4	-11,8	0,1	-17,1
Kuopio	1,6	-4,9	0,3	-3,0
Jyväskylä	11,7	-15,6	0,5	-3,4
Pori	4,3	-14,8	0,4	-9,7
Lappeenranta	1,8	-9,5	0,3	-7,4
Vaasa	6,1	-9,8	0,1	-3,6
Kotka	-3,6	-4,7	0,5	-7,8
Joensuu	-4,3	-4,1	0,0	-8,4
Hämeenlinna	-1,2	0,3	0,5	-0,4
Mikkeli	3,6	-3,6	0,6	0,6
Yhteensä	92,9	-582,5	5,4	-484,1

Tuloslaskelman keskeiset erät vuonna 2002 (milj. euroa)

Tilinpäätös 2002	Toiminta- kate	Vero- tulot	siitä: kunnallis- vero	siitä: yhteisö- vero	siitä: kiinteistö- vero	Valtion- osuudet	Vuosi- kate	Poistot	Tili- kauden tulos	Tilikauden yli/ali- jäämä
Helsinki	-1 808,8	1 990,5	1 600,5	277,0	112,2	-118,6	98,7	286,8	-143,7	-153,9
Espoo	-719,4	891,1	718,1	142,5	30,2	-78,9	120,9	-66,5	229,2	126,1
Tampere	-556,0	569,3	473,9	70,7	24,5	111,6	126,7	75,1	54,4	53,3
Vantaa	-568,9	586,6	504,2	55,9	26,1	25,2	43,5	41,7	1,8	23,2
Turku	-574,1	491,9	406,3	60,9	24,5	155,8	90,0	42,6	52,1	25,1
Oulu	-324,1	382,6	310,5	59,2	12,9	41,8	103,8	39,4	64,4	62,3
Lahti	-286,1	254,1	219,9	19,7	14,5	58,8	33,6	15,8	15,6	15,8
Kuopio	-245,2	221,7	195,4	18,1	8,0	67,1	44,1	27,6	17,8	17,8
Jyväskylä	-241,4	224,6	191,1	19,1	14,5	35,9	24,5	20,9	6,7	7,3
Pori	-252,2	186,5	166,9	11,9	7,5	103,1	35,3	23,5	12,9	12,9
Lappeenranta	-171,4	154,9	131,6	17,8	5,4	32,9	15,0	14,9	42,5	42,5
Vaasa	-219,8	188,8	142,0	38,3	8,5	52,2	25,9	16,2	8,5	3,1
Kotka	-170,0	148,9	131,3	11,2	6,3	49,8	28,1	17,0	11,2	5,2
Joensuu	-158,0	131,3	113,9	10,7	6,7	54,1	30,0	12,2	17,8	9,4
Hämeenlinna	-139,6	124,0	107,9	10,4	5,7	31,7	15,3	7,7	7,5	2,8
Mikkeli	-143,9	110,3	97,8	7,4	5,1	50,9	16,7	10,4	6,3	5,9
Yhteensä	-6 578,9	6 657,3	5 511,4	830,9	312,6	673,3	852,0	585,3	404,9	258,6

Rahoituslaskelman keskeiset erät vuonna 2002 (milj. euroa)

Tilinpäätös 2002	Käyttö- omaisuus- investoinnit	Rahoitus- osuudet	Käyttö- omaisuuden myyntitulot	Vars. toimin- nan ja inves- tointien netto- kassavirta	Rahoitus- toiminnan kassavirta	Kassa- varojen muutos	Kassa- varat
Helsinki	502,7	7,0	46,5	-354,3	282,5	-71,8	559,6
Espoo	197,4	9,1	198,4	-48,6	-67,1	-115,7	171,6
Tampere	120,7	1,9	2,8	8,3	22,7	31,0	142,6
Vantaa	98,8	2,3	22,3	49,6	71,9	22,3	25,3
Turku	91,2	1,5	42,0	28,9	-18,1	10,8	159,5
Oulu	119,0	5,9	6,4	-7,5	9,8	2,2	97,8
Lahti	22,5	1,6	5,2	14,9	-2,8	12,1	38,0
Kuopio	41,9	1,1	6,0	8,3	4,6	12,9	26,6
Jyväskylä	43,7	4,0	12,4	-7,3	25,2	17,9	23,3
Pori	36,4	3,1	10,5	13,9	-4,7	9,2	21,3
Lappeenranta	34,5	2,1	31,9	9,3	4,8	14,1	23,0
Vaasa	28,5	0,9	1,0	0,1	2,0	2,1	9,1
Kotka	15,0	1,2	0,9	14,7	2,2	16,9	24,5
Joensuu	19,6	1,9	1,3	12,3	-1,4	10,9	74,4
Hämeenlinna	20,1	0,8	15,4	9,0	-11,0	-2,0	76,3
Mikkeli	24,7	2,5	2,1	-3,6	3,3	-0,4	0,5
Yhteensä	1 416,8	46,7	405,2	-252,1	323,9	-27,5	1 473,2

Espon käyttöomaisuuden myyntituloissa ei ole mukana energiayhtiön osakekaupasta saatuja 198,3 milj. euroa eikä käyttöomaisuusinvestoinneissa investointeja muihin sijoituksiin netto 159 milj. euroa vertailukelpoisuuden ja tunnuslukujen laskemisen helpottamiseksi.

Tuloslaskelman tunnuslukuja vuonna 2002

Tilinpäätös 2002	100*toiminta tulot/toiminta menot	Vuosikate % poistoista	Vuosikate euroa/as	Investointien tulorahoitus %	Kassan riittävyys, pv
Helsinki	39,8	34,4	176	20,0	56
Espoo	16,5	183,2	545	64,2	44
Tampere	36,0	169,0	634	107,0	51
Vantaa	18,5	104,4	239	45,1	11
Turku	25,6	211,5	516	102,5	64
Oulu	37,6	263,4	833	92,0	57
Lahti	17,8	212,9	343	160,9	30
Kuopio	31,2	159,3	502	107,9	24
Jyväskylä	22,9	117,2	302	61,6	22
Pori	44,0	150,1	465	89,4	17
Lappeenranta	31,0	100,5	255	59,8	34
Vaasa	22,5	159,9	455	93,4	10
Kotka	26,3	165,7	516	203,5	33
Joensuu	20,4	245,8	574	169,5	118
Hämeenlinna	18,9	197,4	326,5	79,0	133
Mikkeli	24,0	161,0	358,7	75,1	1
Keskiarvo	27,1	164,7	440,0	95,7	44

Taseen tunnuslukuja vuonna 2002

Tilinpäätös 2002	Omavarai- suusaste	Rahoitus- varallisuus e/as	Suhteellinen velkaantu- neisuus %	Lainat milj. e	Lainat e/asukas	Lainasaa- miset milj. e	Konsernin lainakan- ta milj. e	Konsernin lainat e/as.
Helsinki	75,4	-413	36,9	540,0	965	590	2 159	3 857
Espoo	90,0	373	15,0	25,0	113	100	728	3 286
Tampere	75,0	-82	23,0	81,5	408	54	441	2 208
Vantaa	64,1	-1 490	43,6	247,0	1 359	35	820	4 507
Turku	64,9	-528	30,4	108,6	622	166	775	4 440
Oulu	81,0	-183	30,0	48,8	392	23	252	2 024
Lahti	63,6	-1 750	65,2	190,9	1 949	152	374	3 821
Kuopio	77,1	-490	26,2	32,3	368	20	284	3 235
Jyväskylä	61,9	-1 749	56,2	121,1	1 493	72	392	4 830
Pori	73,6	-799	23,1	72,6	956	9	192	2 535
Lappeenranta	73,5	-987	34,5	56,0	953	87	207	3 531
Vaasa	77,2	-840	32,6	59,4	1 044	22	130	2 285
Kotka	75,3	-695	33,2	57,0	1 044	22	254	4 645
Joensuu	76,1	568	26,2	33,4	638	42	210	4 010
Hämeenlinna	85,0	1 021	24,1	31,0	664	57	133	2 848
Mikkeli	59,5	-2 396	62,1	106,6	2 293	29	241	5 179
Yhteensä/ keskiarvo	73,3	-652	35,1	1811,2	954	1480,8	7 593	3 578

1) Lahdessa kaupunki on ottanut välitettäväkseen myös kaupungin yhtiöiden lainat. Taulukossa olevat luvut sisältävät kaikki lainat. Kaupungin lainakanta ilman tytäryhtiöiden lainoja on 43,4 miljoonaa euroa ja asukasta kohti 443. Tekstiosan kuvioissa on käytetty vain Lahden kaupungin omia lainoja. Myös muilla kaupungeilla on erilaisia lainajärjestelyjä yhtiöittensä kanssa, joten lainojen vertailussa on oltava varovainen.